

Comisiynydd y
Gymraeg
Welsh Language
Commissioner

Cylch Gwaith Pwyllgor Archwilio a Risg Comisiynydd y Gymraeg

Dyddiad cyhoeddi: 24 Mawrth
2021

Dyddiad adolygu:
Mawrth 2022

Comisiynydd y
Gymraeg
Welsh Language
Commissioner

Cefndir

Prif nod Comisiynydd y Gymraeg, sefydliad annibynnol a grëwyd yn unol â Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, yw hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg. Gwneir hyn drwy ddwyn sylw i'r ffaith bod statws swyddogol i'r Gymraeg yng Nghymru a thrwy osod safonau ar sefydliadau. Bydd hyn, yn ei dro, yn arwain at sefydlu hawliau i siaradwyr Cymraeg.

Bydd dwy egwyddor yn sail i'r gwaith:

- Ni ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yng Nghymru
- Dylai personau yng Nghymru allu byw eu bywydau drwy gyfrwng y Gymraeg os ydynt yn dymuno gwneud hynny

Manylion Cyswllt:

- Ffôn: 0345 6033 221
 - E-bost: post@cyg-wlc.cymru
 - Gwefan: comisiynyddygyymraeg.org
-

Cynnwys

1	Cyflwyniad	1
2	Cyffredinol	1
3	Rhybudd am gyfarfodydd	2
4	Trefn y busnes	3
5	Cworwm	4
6	Cofnodion / Trefniadaeth Weinyddol	4
7	Ymddygiad	4
8	Diddordeb ariannol a diddordeb arall gan aelodau a swyddogion	4
9	Rheolau cyffredinol	5
10	Cyswllt / Hygyrchedd	5
11	Awdurdod	6

1 Cyflwyniad

- 1.1 Mae'r Cylch Gorchwyl hwn yn cyfeirio yn benodol at Bwyllgor Archwilio a Risg Comisiynydd y Gymraeg.
- 1.2 Mae Comisiynydd y Gymraeg wedi sefydlu Pwyllgor Archwilio a Risg fel pwyllgor sefydlog i'w gynorthwyo gyda'i gyfrifoldeb dros reoli risg a llywodraethiant. Nid oes unrhyw ofyniad statudol ar Gomisiynydd y Gymraeg i sefydlu Pwyllgor Archwilio a Risg.
- 1.3 Nod y Pwyllgor Archwilio a Risg yw cynorthwyo'r Swyddog Cyfrifyddu gyda'i gyfrifoldeb drwy graffu ar, a herio'r prosesau strategol ar gyfer risg, rheolaeth a llywodraethiant.
- 1.4 Bydd y Pwyllgor Archwilio a Risg yn cynghori Comisiynydd y Gymraeg fel Swyddog Cyfrifyddu ar:
 - y prosesau strategol ar gyfer risg, cyllid, rheolaeth a llywodraethu a'r Datganiad Llywodraethu;
 - y polisiau cyfrifo, gwerth am arian, y cyfrifon, ac adroddiad blynyddol y gorfforaeth, lefelau o amryfusedd a nodwyd, a llythyr rheoli sylwadau'r swyddog cyfrifyddu at yr archwilwyr allanol;
 - y gweithgareddau a gynlluniwyd ac argymhellion yr archwilwyr mewnol a'r archwilwyr allanol
 - ymateb digonol y rheolwyr i faterion a nodwyd yn dilyn archwiliad, gan gynnwys llythyr rheoli'r archwilwyr allanol;
 - sicrwydd yn ymwneud â gofynion llywodraethu corfforaethol ar gyfer Comisiynydd y Gymraeg;
 - prosesau tendro ar gyfer apwyntio archwilwyr mewnol ar gyfer Comisiynydd y Gymraeg
 - polisiau gwrth dwyll, prosesau 'chwythu chwiban' a threfniadau ar gyfer ymchwiliadau arbennig;
 - bydd y Pwyllgor Archwilio a Risg hefyd yn adolygu ei heffeithiolrwydd ei hunain gan adrodd ar ganlyniadau'r adolygiad hwnnw i'r Comisiynydd
 - bydd y Pwyllgor Archwilio a Risg hefyd yn adolygu effeithiolrwydd yr archwilwyr mewnol ac allanol yn flynyddol
 - bydd y Pwyllgor Archwilio a Risg yn cyfarfod gyda'r Comisiynydd yn flynyddol i drafod eu hadroddiad blynyddol

2 Cyffredinol

- 2.1 Y Comisiynydd fydd yn penderfynu aelodaeth a chylch gorchwyl y Pwyllgor hwn.
- 2.2 Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn penodi o leiaf 3 unigolyn i fod yn rhan o'r Pwyllgor Archwilio a Risg. Ni fydd aelodau Panel Cynghori Comisiynydd y Gymraeg yn cael bod yn aelodau o'r Pwyllgor Archwilio a Risg.
- 2.3 Bydd tymor penodiad pob aelod yn gyfnod o 3 blynedd. Yn amodol ar adolygiad boddhaol, mae'n bosibl y bydd modd adnewyddu'r penodiad am ail dymor, o 3 blynedd yn unig. Bydd gan y Pwyllgor drefn flynyddol ar gyfer Rheoli Perfformiad aelodau.

- 2.4 Bydd Comisiynydd y Gymraeg fel y Swyddog Cyfrifyddu, aelodau o'r Tîm Rheoli a Rheolwr Risg Comisiynydd y Gymraeg yn mynychu'r cyfarfodydd.
- 2.5 Cadeirir y Pwyllgor gan un o'r aelodau. Bydd aelodau'r Pwyllgor yn dewis Cadeirydd y Pwyllgor am dymor o dair blynedd (neu i gyd fynd gyda'i dymor aelodaeth os yn fyrach).
- 2.6 Gall y Pwyllgor benodi aelodau ychwanegol am gyfnod hyd at 12 mis i ddarparu sgiliau, gwybodaeth neu brofiad arbenigol.
- 2.7 Gall y Pwyllgor brynu mewn cyngor arbenigol ar gost y sefydliad, hyn yn amodol ar gyllidebau a gytunwyd gan y Comisiynydd.
- 2.8 Gall y Pwyllgor ofyn i unrhyw swyddog o fewn y sefydliad i fynychu cyfarfod i'w cynorthwyo ag unrhyw fater penodol.
- 2.9 Cadeirydd y Pwyllgor, pan fydd yn bresennol, fydd yn llywyddu yng nghyfarfodydd y Pwyllgor.
- 2.10 Os bydd y Cadeirydd y Pwyllgor yn absennol, bydd y Pwyllgor yn dewis aelod i lywyddu yn y cyfarfod hwnnw.
- 2.11 Caiff rhaglen o gyfarfodydd y Pwyllgor ei chytuno gan y Pwyllgor bob blwyddyn gan nodi lleoliadau'r cyfarfod. Bydd y Pwyllgor yn cyfarfod o leiaf 4 gwaith y flwyddyn.
- 2.12 Gall Cadeirydd y Pwyllgor alw cyfarfodydd ychwanegol fel y gwêl orau.
- 2.13 Gall Cadeirydd y Pwyllgor ar unrhyw adeg alw cyfarfod eithriadol o'r Pwyllgor.
- 2.14 Pan fydd Cadeirydd y Pwyllgor yn galw cyfarfod eithriadol o'r Pwyllgor, bydd ef neu hi'n rhoi gwybod ar unwaith i Gomisiynydd y Gymraeg gan ei hysbysu am y busnes a gaiff ei drafod a dyddiad ac amseriad y cyfarfod eithriadol.
- 2.15 Ni fydd cyfarfodydd y Pwyllgor hwn yn agored i'r cyhoedd.
- 2.16 Gwahoddir cynrychiolwyr o Swyddfa Archwilio Cymru a'r archwilwyr mewnol i fod yn bresennol yn y cyfarfodydd.
- 2.17 Cymraeg fydd iaith y cyfarfod a bydd cyfieithydd yn bresennol i gyfieithu os fydd hynny'n angenrheidiol.

3 Rhybudd am gyfarfodydd

- 3.1 O leiaf 7 diwrnod calendr cyn cyfarfod o'r Pwyllgor, caiff rhybudd i fynychu'r cyfarfod hwnnw, yn pennu dyddiad ac amser a lleoliad y cyfarfod a'r busnes i'w drafod, ei anfon drwy e-bost neu drwy'r post arferol.
- 3.2 Dwywaith y flwyddyn, bydd pob aelod yn derbyn adroddiad yn crynhoi newidiadau sylweddol i Gofrestr Risg Comisiynydd y Gymraeg, adroddiad cynnydd gan yr Archwilwyr Allanol yn crynhoi'r gwaith a wnaed a'r canfyddiadau.
- 3.3 Ar gyfer pob cyfarfod o'r Pwyllgor, bydd pob aelod yn derbyn adroddiad cynnydd gan Bennaeth yr Archwilwyr Mewnol yn crynhoi:

- Y gwaith a gyflawnwyd (mewn cymhariaeth â'r gwaith a gynlluniwyd)

- Prif faterion yn dilyn gwaith yr Arolwg Mewnol
- Ymateb Comisiynydd y Gymraeg i argymhellion yr archwilwyr
- Newidiadau i'r Cynllun Archwilio Mewnol
- Unrhyw agwedd o ran adnoddau sy'n effeithio ar ddarparu nodau Archwilio Mewnol

3.4 O dro i dro, gall y Pwyllgor hefyd dderbyn:

- Cynigion gogyfer Cylch Gorchwyl Archwilio Mewnol
- Adroddiadau gan Bennaeth Archwilio Mewnol
- Adroddiadau ariannol
- Cyfrifon blynyddol
- Amcangyfrif blynyddol
- Adroddiad ar ddiwygiadau i bolisiau cyfrifo
- Llythyr Rheoli'r Archwilwyr Allanol
- Adroddiad ar y cydweithio rhwng yr Archwilwyr Mewnol ac Allanol.

4 Trefn y busnes

4.1 Heblaw pan all y Pwyllgor, oherwydd brys, benderfynu amrywio trefn y busnes, dyma fydd trefn y busnes yng nghyfarfodydd y Pwyllgor:-

- 4.1.1 cofnodi enwau aelodau sy'n bresennol yn y cyfarfod ar ddalen fynychu, a derbyn ymddiheuriadau am absenoldeb;
- 4.1.2 datgan unrhyw ddiddordeb gan unrhyw aelod neu Swyddog;
- 4.1.3 dewis aelod i lywyddu os bydd y Cadeirydd yn absennol;
- 4.1.4 derbyn a chymeradwyo Cofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor fel cofnod cywir, ac ystyried materion sy'n codi;
- 4.1.5 derbyn unrhyw faterion neu ohebiaeth y bydd Cadeirydd y Pwyllgor yn dymuno'i chyflwyno gerbron y Pwyllgor;
- 4.1.6 materion i'w adrodd gan y Comisiynydd ar sail eithriad
- 4.1.7 cyflwyniad gan Swyddfa Archwilio Cymru;
- 4.1.8 cyflwyniad gan yr Archwilwyr Mewnol;
- 4.1.9 diweddariad o unrhyw ddatblygiadau perthnasol (Archwilwyr Mewnol ac Allanol);
- 4.1.10 diweddariad gan y Comisiynydd / Swyddog Cyfrifyddu;
- 4.1.11 sefyllfa ariannol y Comisiynydd;
- 4.1.12 cyflwyniad gan y Rheolwr Risg;
- 4.1.13 ystyried materion neu ddogfennau penodol sy'n ymwneud â gwaith y Pwyllgor sydd wedi eu cymeradwyo gan y Tîm Rheoli;

4.1.14 ystyried unrhyw fusnes arall;

4.1.15 cadarnhau lleoliad, dyddiad ac amser y cyfarfod nesaf;

4.1.16 holi barn y mynychwyr yn unigol am effeithioldeb y cyfarfod a chyfle i gynnig gwelliannau.

5 Cworwm

5.1 Ni wneir unrhyw benderfyniadau yng nghyfarfod y Pwyllgor oni fydd cworwm o 2 o aelodau'r Pwyllgor yn bresennol. Mae Cadeirydd - neu Gadeirydd dros dro y Pwyllgor - yn cyfrif fel un o'r cworwm.

5.2 Yn unol â 5(1) uchod, os bydd y Cadeirydd yn ystod unrhyw gyfarfod o'r Pwyllgor, ac ar ôl cyfrif y personau sy'n bresennol yn datgan nad oes cworwm yn bresennol, ni fydd y cyfarfod yn gwneud unrhyw benderfyniadau pellach.

5.3 Caiff ystyried unrhyw benderfyniadau angenrheidiol ei ohirio tan ddyddiad a gaiff ei gytuno.

6 Cofnodion / Trefniadaeth Weinyddol

6.1 Bydd Cadeirydd y Pwyllgor yn gofyn y cwestiwn a yw cofnodion cyfarfod a gynhaliwyd ar ddyddiad penodol i gael eu cymeradwyo fel cofnod cywir.

6.2 Comisiynydd y Gymraeg fydd yn darparu ysgrifenyddiaeth i'r Pwyllgor ac yn llunio cofnodion y Pwyllgor.

6.3 Bydd y cofnodion ar gael yn y Gymraeg.

6.4 Bydd Cadeirydd y Pwyllgor yn rhoi adroddiad llafar ac ysgrifenedig byr i'r Comisiynydd yn flynyddol, i gyd fynd â chwblhau cyfrifon Comisiynydd y Gymraeg, gan grynhoi'r gwaith a wnaed yn ystod y flwyddyn.

7 Ymddygiad

7.1 Os bydd unrhyw aelod yn gyson yn anwybyddu rheolaeth Cadeirydd y Pwyllgor drwy ymddwyn yn afreolaidd, yn amhriodol neu'n dramgwyddus, neu'n fwriadol yn rhwystro busnes Comisiynydd y Gymraeg, gall y Cadeirydd neu unrhyw aelod arall gynnig "na chaiff yr aelod a enwir ei glywed mwyach" neu "bod yr aelod a enwyd yn gadael y cyfarfod" a chaiff y cynnig, os caiff ei eilio, ei gyflwyno a'i benderfynu heb drafodaeth.

8 Diddordeb ariannol a diddordeb arall gan aelodau a swyddogion

- 8.1 Os bydd gan aelod neu swyddog, neu unrhyw berthynas iddo ef neu hi, ddiddordeb ariannol neu ddiddordeb perthnasol neu sylweddol arall, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, mewn unrhyw fater sy'n ymwneud â'r Pwyllgor, bydd gofyn i'r aelod neu'r swyddog ddatgelu'r ffaith honno cyn trafod yr eitem honno ac ni fydd yn cymryd rhan wrth drafod y mater, nac yn pleidleisio ar unrhyw gwestiwn mewn cysylltiad ag ef.
- 8.2 Bydd Cadeirydd y Pwyllgor yn penderfynu a fydd datgelu diddordeb felly'n cyfateb i wrthdaro mewn diddordeb a bydd yn penderfynu mewn achosion felly a ddylai fod angen i'r aelod neu'r swyddog adael y cyfarfod. Mewn achosion lle mae'r Cadeirydd wedi datgelu diddordeb, y Comisiynydd ddylai farnu a yw hynny'n cyfateb i wrthdaro mewn diddordeb, ac a oes angen i'r Cadeirydd adael y cyfarfod.

9 Rheolau cyffredinol

- 9.1 Gall gweithrediadau'r Pwyllgor gael ei gynnal yn Gymraeg ac yn Saesneg drwy gyfieithydd.
- 9.2 Gall aelod godi pwynt yn ymwneud â threfn a bydd ganddo ef neu hi hawl i gael ei glywed. Bydd pwynt sy'n ymwneud â threfn yn ymwneud yn unig â honiad o dorri Rheol Sefydlog, a bydd yr aelod yn pennu'r Rheol Sefydlog a'r ffordd y mae ef neu hi'n ystyried ei fod wedi ei dorri.
- 9.3 Ni chaiff cynigiad neu ddiwygiad ei drafod oni fydd wedi ei gynnig a'i eilio.
- 9.4 Un diwygiad i gynigiad yn unig y gellir ei gyflwyno a'i drafod ar y tro. Ni chaiff unrhyw ddiwygiadau pellach eu gwneud nes bydd y cyfarfod wedi trafod a chael gwared â phob diwygiad a gyflwynwyd yn flaenorol. Gall y sawl sy'n llywyddu ganiatáu trafod dau ddiwygiad neu ragor (ond nid pleidleisio arnynt) gyda'i gilydd os teimla y bydd hynny'n hwyluso cynnal y busnes yn briodol.
- 9.5 Os na chaiff diwygiad ei gario, gellir cyflwyno diwygiadau eraill i'r cynigiad gwreiddiol. Os caiff diwygiad ei gario, bydd y cynigiad fel y cafodd ei gario yn disodli'r cynigiad gwreiddiol a hwnnw wedyn fydd y cynigiad y gellir cyflwyno unrhyw ddiwygiad pellach arno. Pan na chaiff unrhyw ddiwygiad terfynol ei gario, bydd y sawl sy'n llywyddu'n rhoi'r cynigiad perthnasol gerbron i bleidleisio arno.
- 9.6 Bydd penderfyniad y sawl sy'n llywyddu mewn cyfarfod ar gwestiynau'n ymwneud â threfn, perthnasedd a rheoleidd-dra ac â dehongli Rheolau Sefydlog yn derfynol.

10 Cyswllt / Hygyrchedd

- 10.1 Gall Pennaeth yr Archwilwyr Mewnol a chynrychiolwyr Archwilio Allanol gael cyswllt uniongyrchol a chyfrinachol â Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio ar faterion yn ymwneud yn uniongyrchol â gwaith y Pwyllgor.
- 10.2 Bydd y Pwyllgor Archwilio a Risg yn cynnal cyfarfod blynyddol heb swyddogion yn bresennol gyda'r archwilwyr mewnol a chyfarfod gyda'r archwilwyr allanol.

11 Awdurdod

- 11.1 Mae'r Pwyllgor Archwilio a Risg yn bwyllgor cyngori i Gomisiynydd y Gymraeg ac nid oes ganddo bwerau gweithredol. Serch hynny mae ganddo'r awdurdod gan y Comisiynydd i ymchwilio i unrhyw un o'r gweithgareddau o fewn ei gylch gorchwyl, a, thrwy'r Cadeirydd, i ofyn am unrhyw wybodaeth neu bapurau mae ei angen gan y Comisiynydd a'i swyddogion, a hefyd gan ei archwilwyr (mewnol ac allanol).
- 11.2 Bydd Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Risg (neu ei ddirprwy) yn aelod o banel cyfweld ar gyfer y broses o benodi archwilwyr mewnol.